

Αριθμός εισαγωγής 100032
 Ημερομηνία εισαγωγής 17-7-2001
 Ταξινόμικός αριθμός 938.3

ΤΙΣ Β (Τ)

ΠΑ

Το ιστορικό και πολιτιστικό περιβάλλον της περιοχής Ημαθίας και ιδιαίτερα της Βέροιας

Χιονίδης Γεώργιος, τ. δικηγόρος, συγγραφέας-ιστορικός

Αγαπητοί φίλοι και φίλες.

Δεν είναι δυνατό να αποκρύψω τη μεγάλη και εξαιρετική συγκίνησή μου, η οποία απορρέει από το γεγονός ότι συμμετέχω (και μάλιστα ως ομιλητής) στην πρώτη διημερίδα της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, που διοργανώθηκε με πρωτοβουλία της κ. Χάιδως Μπατσαρά (στα πλαίσια των εκδηλώσεων-προγραμμάτων του υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων), ως υπεύθυνης της ανάλογης Διευθύνσεως της Πρωτοβάθμιας Εκπαιδευτικής του νομού μας, με την επικουρία Οργανωτικής Επιτροπής.

Και η συγκίνησή μου αυτή οφείλεται και στο δεδομένο ότι καλούμαι να μιλήσω σε αμιγές ακροατήριο δασκάλων, διότι είμαι γόνος δύο οικογενειών, που ανέδειξαν τρεις εκπαιδευτικούς, μάλιστα δε τυχαίνει να είμαι και γιος δασκάλου, του Χαράλαμψη, ο οποίος υπηρέτησε αποκλειστικά (ως προς την Ελλάδα) στα χωριά Κουστοχώρι-Ραχιά-Κουστοχώρι (για δεύτερη φορά), την τρίτη και τέταρτη δεκαετία του αιώνα μας.

Ευχαριστώ, λοιπόν, για την τιμητική επιλογή μου.

Σχηματικά, επιλεκτικά και με δωρική συντομία θα κάμω μερικές τομές στο ιστορικό και πολιτιστικό παρελθόν του νομού της Ημαθίας και κυρίως της Βέροιας και της περιοχής της, αφού ο χρόνος που έχω στη διάθεσή μου είναι περιορισμένος και άλλοι ομιλητές θα καταπιαστούν με άλλες περιοχές του ή και με ειδικά δέματα για όλη την περιφέρειά μας.

Ως προς την προϊστορία της Ημαθίας, θα σημειώσω ότι στη Νέα Νικομήδεια έχουμε τον παλιότερο παραλίμνιο (ή και παραθαλάσσιο άραγε;) συνοικισμό, που ανασκάφθηκε το 1961 και ύστερα, από την ομάδα του κατόπιν πανεπιστημιακού καθηγητή R. Ponten και χρονολογήθηκε στο 6.220 (ή, κατ' άλλους, στο 5.600-5.300) πριν από τη γέννηση του Χριστού, ενώ πάμπολλα πετρωμένα δάση (στην περιοχή της Βέροιας-Αλιάκμονα και της Νάουσας, όπως και στην περιφέρειά της) μας θυμίζουν πως και η Ημαθία παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον και από παλαιοντολογική άποψη, όπως το κατέδειξαν και οι έρευνες του Μακεδόνα στρατιωτικού αρχιάτρου και καθηγητή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου της Θεσσαλονίκης Αριστοτέλη Βρίτσιου. Άλλωστε και οι εξαιρετικά πολλές και σπουδαίες σπηλιές και τα σπήλαια του νομού κρύβουν πολλά τεκμήρια εκείνης της εποχής, χωρίς να γνωρίζουμε τίποτε συγκεκριμένα, διότι δεν έχουν εξερευνηθεί, μια και είναι δεδομένη η πλήρης αδιαφορία του Κράτους, των δήμων και των κοινοτήτων, των πολιτιστικών, των ορειβατικών κ.τ.λ. συλλόγων για τη συστηματική-επιστημονική διερεύνηση του τόσο σημαντικού τούτου θέματος. Αντίθετα «ευκαιρίας δοθείσης», καταστρέφουμε όσα σπήλαια

Π
 938.3
 ΧΙΘ

ΔΩΡΕΑ

6

«εμποδίζουν» τη διάνοιξη δρόμων, όπως έγινε πρόσφατα με τη λεγόμενη «παράκαμψη» της πόλεως της Βέροιας, στην περιοχή του Νοσοκομείου-Ασωμάτων, παρά τα δημοσιεύματα (στον τοπικό τύπο και σε εφημερίδες της Θεσσαλονίκης, αλλά και της Αθήνας) και τις διαμαρτυρίες του ενεργού πολίτη και καλλιτέχνη Θανάση Λέτσιου, του ομιλούντος, του συναδέλφου (δικηγόρου) Πυθαγ. Ιεροπούλου, που κατέθεσε και μηνυτήρια αναφορά στον εισαγγελέα της Βέροιας, κ.ά.

Για την εξιστόρηση της τύχης της περιοχής της Βέροιας, δεν είναι κατορθωτό να πω πολλά, σε λίγο χρόνο. Άλλωστε, την ευρύτερη ανάπτυξη (στη διάρκεια τόσων αιώνων) έχω κάμει ήδη στους 1^ο και 2^ο τόμους της Ιστορίας της Βέροιας (που εκδόθηκε το 1960 και το 1970 αντίστοιχα), όπως και με μία μεγάλη σειρά πολλών μικρότερων μονογραφιών και άλλων εργασιών μου, που μπορεί να τις διαβάσετε στην Κεντρική Δημόσια Βιβλιοθήκη της Βέροιας και στις σπουδαιότερες βιβλιοθήκες της Θεσσαλονίκης (της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών, του Ιδρύματος Μελετών της Χερσονήσου του Αίμου, της Κεντρικής Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου της, της Κεντρικής Δημοτικής Βιβλιοθήκης, του Μεγάρου της ΧΑΝΘ) και της Αθήνας (της Γενναδείου Βιβλιοθήκης, της Εθνικής Βιβλιοθήκης, της Βουλής των Ελλήνων και των Κέντρων της Ακαδημίας της πρωτεύουσας).

Δεν μπορώ να σας διαβεβαιώσω πάντως, αν η κατάσταση (ή καλύτερα η ακαταστασία), που επικρατεί και στο φυσικό, πολιτιστικό κ.τ.λ. περιβάλλον της σημερινής Ημαθίας, θα ενέπνεαν τώρα τον Όμηρο (και ας ήταν τυφλός, όπως γράφεται) ή όποιον ή όποιους κρύβονται πίσω από το πιθανά συμβολικό ή αντιπροσωπευτικό όνομά του, ώστε να χαρακτηρίσει πάλι την περιοχή μας αξιαγάπητη, χαριτωμένη («Ημαθίην ερατεινήν»).

Δεν ξέρω ακόμα, αν ο παλιότερος πατέρας της Ιστορίας, ο Ηρόδοτος (ο και φλύαρος, ευτυχώς, παππούς της Μυθολογίας) θα εντυπωσιαζόταν (αν ζούσε και εάν θα έγραφε σήμερα) και μάλιστα τόσο πολύ, ώστε να τοποθετήσει πάλι στους πρόποδες του Βερμίου τους περίφημους κήπους του Μίδα με τα εξηντάφυλλα, άγρια τριαντάφυλλα, που φαίνεται πως είχαν τότε μοναδική μυρωδιά, τουλάχιστο πολλαπλά περισσότερη από τα σημερινά των τεχνητών θερμοκηπίων ή των εργαστηρίων αποξηράσεως των ή, τέλος, από τα άοσμα και άψυχα κατασκευάσματα των βιομηχανιών των... νάυλων λουλουδιών!! Αμφιβάλλω πολύ, γιατί φοβάμαι ότι θα έγραφε τώρα για την Ημαθία, μονάχα αν ήθελε να δυσφημίσει τούτη για την κατάντια της, για τις βρωμομυρουδιές της, που θα τις ένιωθε έντονα, εξαιτίας των σάβλων, των αποβλήτων των εργοστασίων και των πολυκατοικιών, της χρήσεως (χωρίς τήρηση κάποιων κανόνων) ή καλύτερα της αλόγιστης καταχρήσεως των γεωργικών φαρμάκων ή και της σήψεως των ροδακίνων και άλλων φρούτων στις χωματερές. Άλλωστε και οι σημερινοί Ημαθιώτες έχουν αλωθεί (τελειώς στον κανόνα) από ισόποση χρυσολατρεία και χρυσοφιλία

σε σχέση με το Μίδα και επιδιώκουν να γίνονται όσα πιάνουν χρυσός, δολάρια, αυτοκίνητα, ρούχα, παλατάκια και τα παρόμοια, κινδυνεύουν δε και τούτοι (όπως ο Μίδας τότε) να πεθάνουν από την απληστία των, νηστικοί στην ψυχή και στο πνεύμα, άσχετα από την υπερσίτισή των με ύλικές τροφές αποκλειστικά. Να δούμε, τότε θα ζητήσουν και τούτοι να πλυθούν στον Αλιάκμονα, ο οποίος, αν δεχόταν στα νερά του όλους τους φτωχούς-πλούσιους της περιοχής μας μόνο, θα έπρεπε να γεμίσει τόσο πολύ χρυσάφι, ώστε να χρειαστεί να μετονομασθεί (και τούτος) σε Πακτωλό...

Όμως, ούτε και ο Αλιάκμονας, ο ιερός ποταμός των αρχαίων Μακεδόνων, θα προσείλκε σήμερα, τους ορειβίους Μακεδόνους,— Μακεδόνες, τους ψηλούς Έλληνες, ώστε να εγκατασταθούν στην Ημαθία διώχνοντας τους Ιλλυριούς, τους Φρύγες-Βρύγες, τους Θράκες και τις άλλες φυλές ή τους προελληνικούς λαούς.

Ούτε και η απ' εδώ πλευρά του Ολύμπου, του «μυκηναϊκού», κατά τον καθηγητή και ακαδημαϊκό Α.Γ. Τσοπανάκη και την αρχαιολόγο ανασκαφέα του Έφη Πουλάκη-Παντερμανλή, θα ήταν σήμερα κατάλληλη, για να στηθεί το θρονί των 12 θεών και των άλλων ημίθεων και ηρώων των αρχαίων Πανελλήνων.

Μήτε τα Πιέρια τέλος θα διάλεγαν οι Ελληνίδες μούσες τώρα για στέγη των, όπως έκαναν τότε, που τα πότιζαν τα γάργαρα νερά και τα ξεχώριζε η οργιώδης βλάστηση...

Ευκαιριακά ας σημειώσω και εγώ ότι όλες τούτες οι λέξεις, τις οποίες προανέφερα (Μακεδόνες-Μακεδνοί, Βέρμιο, Αλιάκμων, Πιέρια, τα ονόματα όλων των θεών κ.τ.λ. και των μουσών) είναι αναμφισβήτητα αποκλειστικά ελληνικά και όχι βέβαια «σλαβομακεδονικά» ή Σκοπιανά. Και είναι απαράδεκτο να ξεχνούν τούτο οι ελληνομαθείς ξένοι και το γεγονός ότι οι Σλάβοι; γενικά, εμφανίστηκαν στη Βαλκανική 14 αιώνες μετά την εδώ εγκατάσταση του δωρικού, ελληνικού φύλου των Μακεδώνων-Μακεδόνων. Δεν αρκεί, για τους Ευρωπαίους τουλάχιστο, ότι και το όνομα της ηπείρου μας-των, της Ευρώπης, είναι αναντίρρητα ελληνικό (και μονάχα ελληνικό) και σημαίνει μεγάλη (= Ευρ-) ή και υγρή περιοχή, ότι την αναφέρει ο Όμηρος, και ήταν, σύμφωνα με την ελληνική, αλλά και την παγκόσμια μυθολογία, μία από τις κόρες του Ωκεανού και της Τηθύος, την οποία άρπαξε ο σκανδαλιάρης και σεξουαλικά αχόρταγος Δίας, όπως γράφει ο Ηρόδοτος και περιγράφει χαριτωμένα ο Λουκιανός, σε διάλογό του. Να θυμίσω ακόμα ότι και στην περιοχή μας, στην αρχαία Ημαθία, υπήρχε πόλη με το όνομα Εύρωπος, που οφείλει την ονομασία της στον ομώνυμο γιο του Μακεδόνα και της Ωρειθύας. Και ο Μακεδόνας — όπως γίνεται δεκτό — ήταν ένας από τους γιους του καρπερού Δία, του αρχηγέτη των θεών των Ελλήνων, όπως θα ξαναπούμε και πιο κάτω. Γιατί, λοιπόν, δεν ακούν την αλήθεια, ώστε να παύσει η κατατλαιπώρησή της και των νεύρων των Ελλήνων; Ξέρουμε, ασφαλώς, όσα είπε ο (μεγάλος οπωσδήποτε και

όχι μονάχα ως προς το φυσικό ύψος του) Γάλλος στρατηγός-πολιτικός Σαρλ Ντε Γκωλ, ότι δηλαδή στις αποφάσεις των ηγετών των λαών δεν πρωτανεύει η φιλία και το δίκαιο των εθνών, αλλά το συμφέρον των χωρών των. Αλλά και η αχαριστία και η σκοπιμότητα κάπου πρέπει να σταματούν και να υποχωρεί η αγνωμοσύνη μπροστά στην ιστορική αλήθεια και στο αξιοσημείωτο και εξαιρετικό γεγονός της συνεχούς προσφοράς των Ελλήνων στην αρχαία εποχή στον τομέα του πνεύματος και στα νεώτερα χρόνια στις προσφορές πολλών βλαστών των, που δόθηκαν βορά και θυσία για την άμυνα των ελεύθερων ανθρώπων του κόσμου. Και για να μη ξεφεύγουμε, φαινομενικά τουλάχιστον, από το θέμα μας, κλείνω την αναγκαία παρένθεση της δικαιολογημένης αγανακτήσεως υπενθυμίζοντας όσα διακήρυξε (στην Επιτομή του) ο Πόντιος γεωγράφος του 4ου αιώνα πριν και μετά τη γέννηση του Χριστού, Στράβων: «Ἔστι μὲν οὖν Ἑλλάς καὶ ἡ Μακεδονία...».

Εδώ, στην Ημαθία, πλανάται πάντως ο μύθος για το Μακεδόνα, όπως και για το γιο του Βέρητα, τις κόρες του τελευταίου Βέροια και Μιέζα, όπως και για το γιο του (και ποταμό) Όλγανο, αν δεχθούμε την πρώτη από τις απόψεις που διέσωσε ο Στέφανος Βυζάντιος (συγγραφέας του 6ου μ.Χ. αιώνα) έχοντας υπόψη και τα (χαμένα πια) πολύτομα και ασφαλώς και πολύτιμα «Μακεδονικά» του Θεαγένη.

Ακόμα, είναι αβέβαιο αν ο πανέξυπνος Φίλιππος Β΄ θα διάλεγε (αν ζούσε στις σημερινές συνθήκες περιβάλλοντος της Ημαθίας) το Νυμφαίο της Μιέζας (στην περιοχή της νεοφανούς Νάουσας) για κατάλληλο τόπο μαθητείας του γιου του Αλεξάνδρου ή αν ο πανεπιστήμονας Σταγειρίτης (αυτός, δηλαδή, που έθεσε τέλος στο άριστο, με την σαρράμλλη πνευματική παρουσία και τη μοναδική συγγραφική παραγωγή του, ο Αριστοτέλης, εάν θέλουμε να παίξουμε ετυμολογικά και να διασπάσουμε το όνομά του) θα εμπνεόταν από τη σημερινή κατάσταση της περιοχής (με τα θορυβώδη αυτοκίνητα, τους γεωργικούς ελκυστήρες, τα τρακτέρ και τα μηχανάκια των διερχομένων ή και των εργαζομένων καλλιεργητών των οπωροφόρων δένδρων), για να μπορέσει να διδάξει το χαρισματικό μαθητή του, να βρεθεί δε και σε τέτοια πνευματική ευφορία εδώ, στην περιοχή μας, ώστε να καταστρώσει και την περίφημη συλλογή του, τα «Πολιτικά», με τα οποία, κοντά σε άλλα, αμφισβήτησε και το μονοδιάστατο δρόμο του ιδεαλισμού του δασκάλου του Πλάτωνος και της «Πολιτείας» του, όπως αργότερα ένας μαθητής του Αριστοτέλη, ο Θεόφραστος, τόλμησε να διαφωνήσει με το μεγάλο δάσκαλό του. Και αναφέρω τούτον, δηλαδή το Θεόφραστο, γιατί γίνεται δεκτό ότι βρισκόταν και τούτος στη «Σχολή του Αριστοτέλη», στο Νυμφαίο της περιοχής της Νάουσας και επειδή θεωρείται ότι είναι εκείνος, ο οποίος συστηματοποίησε τις γνώσεις για το περιβάλλον, του δασκάλου του και των άλλων φιλοσόφων-φυσιοδιφών, και επομένως λογίζεται ως ο πατέρας της περιβαλλοντολογίας, μετά και τα μοναδικά έργα

του για τη χλωρίδα και την πανίδα του κόσμου της εποχής του. Στη γη της Ημαθίας συνέβηκε να συνυπάρξουν δύο μεγάλοι, μέγιστοι άνθρωποι, που συνδέθηκαν μάλιστα με την ιερή σχέση της μαθητείας-διδασκαλίας, ο Αριστοτέλης και ο (ύστερα αναδειχθείς μέγας) Αλέξανδρος, το «άκρον άωτον» της σοφίας απ' τη μια μεριά και της ανδρείας απ' την άλλη. Είναι η πιο αξιόπεραστη και παγκόσμια αποδεκτή-διάσημη συνύπαρξη της πνευματικής και της σωματικής ρώμης, όπως είπα και σε άλλη ομιλία μου. Προσθέτω δε αυτή τη στιγμή το ερώτημα: Ποια θά ήταν, άραγε, η σημερινή κατάσταση της Ιστορίας και του ανθρώπινου πνεύματος (σε παγκόσμιο επίπεδο), εάν δεν είχε συμβεί η μοναδική συνύπαρξη αυτής της μαθητείας-διδασκαλίας; Και επαναλαμβάνω (και απο το βήμα τούτο) την ερώτηση και τον προβληματισμό: Ποιος ξέρει σε ποιο σημείο και ποσοστό επέδρασε ο Αριστοτέλης στον Αλέξανδρο (ο οποίος φέρεται να έχει πει την περίφημη ρήση ότι «τη μεν ζωή οφείλω στον πατέρα μου, το δε ευ ζειν στο δάσκαλό μου») και σε ποιο ποσοστό επέδρασε ο δύσκολος χαρακτήρας του Αλεξάνδρου στον Αριστοτέλη, που θα διαπίστωσε, ασφαλώς, πόσο δύσκολο στην πράξη είναι να διαπαιδαγωγείς τα ατίθασα νιάτα, όταν μάλιστα πρόκειται για το διάδοχο του ισχυρού θρόνου της Μακεδονίας (κυριάρχου ή επικυριάρχου του μεγαλύτερου τμήματος της Ελλάδος), για την εκρηκτική και απρόβλεπτη, στις αντιδράσεις της ψυχή του Αλεξάνδρου...

Εδώ, στην Ημαθία, αποκαλύφθηκαν τελευταία (το 1977 και ύστερα) τα περιφνημα ευρήματα της Βεργίνας από τον άξιο και καλότυχο αρχαιολόγο καθηγητή Μανόλη Ανδρόνικο, ο οποίος τόσο πολύ συνδέθηκε από τα πρώτα βήματά του με την Ημαθία, αφού εδώ άρχισε τη ζύμωσή του, τη μέθεξή του με τα αρχαία (ιστορικά και ιερά) νάματα και τα χώματα της μακεδονικής γης, μια και φοιτητής συμμετείχε στις ανασκαφές στην περιοχή της Βεργίνας, κοντά στο σοφό καθηγητή του Κωνσταντίνο Ρωμαίο, που συνέχισε το έργο, το οποίο είχε αρχίσει να κάμνει παγκόσμια γνωστό ο Λέων Εζέ, ο αξιόλογος Γάλλος αρχαιολόγος και περιηγητής. Και η μοναδικότητα του χώρου της Βεργίνας καταφαίνεται και από το γεγονός πως ένας άλλος ξένος, Άγγλος αυτή τη φορά, ο Νικόλα Χάμμοντ, καθηγητής της Ιστορίας (ο οποίος έγραψε και τρίτομη Ιστορία της αρχαίας Μακεδονίας, τους δύο τελευταίους τόμους με τη συνεργασία συναδέλφων του) είχε προτείνει την περιοχή της Βεργίνας-Παλατισιών (των παλιότερων χωριών «Κούτλες και Μπάρμπες») ως πιθανό τόπο της έδρας της πρωτεύουσας των αρχαίων Μακεδόνων, των Αιγών.

Στη Βέροια γεννήθηκε ο Αντίγονος, ο γενάρχης της τελευταίας δυναστείας των Μακεδόνων βασιλέων, των Αντιγονιδών.

Νομίζω, όμως, ότι είναι πολύ πιθανό να κουρασθήκατε ήδη με την ταχύτητα που αλλάζω τις σκηνές του παρελθόντος στο πανόραμα της ιστορίας της περιοχής της Ημαθίας και χρειάζεται, συνεπώς, να διασκεδάσω

την κόπωσή σας και να προκαλέσω ύστερα την προσοχή σας με τη διήγηση ενός κωμικο-σοβαρού συμβάντος στη Βέροια, σύμφωνα με όσα γράφει ο Πλούταρχος (ο οποίος συμπυκνώνει με εξαιρετική επιτυχία την αρχαιογνωσία με τη διαπραγμάτευση των δεδομένων του χαρακτήρα και της ζωής των σπουδαιότερων εκπροσώπων των αρχαίου πνεύματος και της δράσεως): Ο γιος του βασιλιά Γονατά, ο γνωστός Δημήτριος Πολιορκητής (βασιλιάς και ο ίδιος), έφθασε στην ιδιαίτερη πατρίδα του, στη Βέροια, όπου (στην περιοχή της σημερινής «Ελιάς», ασφαλώς, στο «μπαλκόνι της Μακεδονίας», όπως ονόμασε το χώρο ο Ελευθέριος Βενιζέλος) τον περιποιήθηκαν εξαιρετα οι συμπατριώτες του και οι Ημαθιώτες πιο γενικά. Ευχαριστημένος, όπως ήταν, ανακοίνωσε ότι θα δεχόταν γραπτά παράπονα και αιτήματα-υπομνήματα των Βεροιωτών, με τη δήλωση πως θα προσπαθούσε να τα ικανοποιήσει... «Ω της αφελείας» του!! Αν και τότε λίγοι ήξεραν να γράφουν και ήταν δυνατό να εξασφαλίσουν την πολυάκριβη πρώτη γραφική ύλη, υποβλήθηκαν τόσα πολλά γραπτά μνημόνια, ώστε γέμισε μια ολόκληρη χλαμύδα. Τρόμαξε ο βασιλιάς και παρά λίγο να... ξεμεθύσει από την έκπληξή του. Δεν είπε τίποτε όμως. Όταν έφυγε και διερχόντουσαν από τον Αξιό ποταμό, διέταξε να αδειάσουν τη χλαμύδα με τα αιτήματα λέγοντας ότι, αν και ήταν βασιλιάς, δε μπορούσε να ικανοποιήσει τόσα προβλήματα και ότι ελπίζει πως ίσως κατορθώσει να το κάμει τούτο ο ποταμός. (Φαίνεται πως από τότε ήταν γνωστή η εύκολη λύση και η σχετική έκφραση: «Ας το πάρει το ποτάμι»!!). Να, λοιπόν, μια από τις πιο αρχαίες ρυπάνσεις των ποταμών, πριν υπάρξουν τα εργοστάσια, και μάλιστα «βασιλική χειρί». Ελπίζω πάντως ότι η Οικολογική Ομάδα της Βέροιας ή η αντίστοιχη της Νάουσας (που διακρίνεται μάλιστα για τις συνεχείς ανακοινώσεις της) να μη θεωρήσει ως αφορμή όσα μνημόνευσα προηγουμένως και ως ευκαιρία για να... καταγγείλει το γεγονός τούτο με διαμάρτυρία στην κ. Νομάρχη και στις εφημερίδες, στους ραδιοφωνικούς σταθμούς και στις τοπικές τηλεοράσεις, διότι ο Αξιός βρισκόταν (και τότε) εκτός της περιοχής της τοπικής δικαιοδοσίας-αρμοδιότητάς της και, άλλωστε, έχει παραγραφεί η πράξη...

Σ' εκείνα τα χρόνια (του Φιλίππου Β' και ύστερα) πρέπει να τοποθετηθεί χρονολογικά και η ονομασία ή η μετονομασία ενός πολισματος, που υπήρχε στην Άνω Θράκη, σε Βέροια-Βερόη, που λέγεται σήμερα Στάρα Ζαγόρα, (και είναι αξιόλογη πόλη της Βουλγαρίας) όπως συνέβηκε και η μετονομασία της σημερινής πόλεως της Συρίας Χαλέπι σε Βέροια, προς τιμή της δικής μας, της μακεδονικής Βέροιας, η οποία, συνεπώς, είναι «η μητρόπολη», με τέσσαρις θυγατέρες, γιατί — όπως θα πούμε κατόπιν — υπάρχουν και άλλες δύο Βέροιες.

Στην Ημαθία, στο μακεδονικό Κίτιο (το οποίο είναι τόσο αρχαίο, όσο και το της Κύπρου), κάπου στον κάμπο της Νάουσας-Βέροιας (σύμφωνα με τον ιστορικό Λίβιο κ.α. συγγραφείς) συγκεντρώθηκε την Άνοιξη του

171 π.Χ. ο στρατός των Μακεδόνων και οι απεσταλμένοι όλων των μακεδονικών πόλεων (κάπου 43 χιλιάδες άνδρες), μεταξύ των οποίων οι μισοί αποτελούσαν τους περίφημους «Φαλαγγίτες», που διοικούσε ο Βεροιώτης Ιππίας, στρατηγός και φίλος-συμπατριώτης του τελευταίου βασιλιά της Μακεδονίας, του Περσέα, ο οποίος νικήθηκε τελικά στην Πύδνα της Πιερίας, τέτοιες ημέρες, και συγκεκριμένα στις 22 Ιουνίου του 168 π.Χ., από το Ρωμαίο αρχιστράτηγο Αιμίλιο Παύλο.

Αργότερα, στο γνωστό εμφύλιο πόλεμο των Ρωμαίων μεταξύ του Ιουλίου Καίσαρα και του Πομπηίου το καλοκαίρι του 49 π.Χ., ο τελευταίος (που είχε την έδρα του στην περιοχή της Θεσσαλονίκης) διάλεξε την πεδιάδα της Βέροιας, για να γυμνάζεται και προετοιμάζεται, να ασκείται ο στρατός με τη δική του παρουσία, όπως και των συγκλητικών, οι οποίοι τον ακολουθούσαν. Μάλιστα στην περιοχή μας, νοτιοδυτικά της πόλεώς μας, κοντά στον Αλιάκμονα, έγιναν αψιμαχίες των αντιπάλων, ενώ η τελική μάχη έλαβε χώρα — όπως είναι γνωστό — στα Φάρσαλα, την 6η Ιουνίου του 48 π.Χ.

Στη Βέροια ακούστηκε ο νεωτεριστικός λόγος του Αποστόλου Παύλου και μάλιστα περισσότερες φορές (όπως επεσήμανα εδώ και πολλά χρόνια, και συγκεκριμένα από το 1960), ένας δε μαθητής του και ισαπόστολος ήταν ο Βεροιώτης, ο Σώπατρος ή Σωσίπατρος, ο γιος του Πύρρου, που έγινε ύστερα επίσκοπος και μαρτύρησε τελικά στην Κέρκυρα, όπου υπάρχει και ναός στο όνομά του και του Θεσσαλονικιώτη Ιάσονα. Σώζεται δε και το «Βήμα» του θεόπνευστου αποστόλου και θυμίζει τη σπουδαιότητα της πόλεως, αφού ήταν μια από τις ελάχιστες της τότε Μακεδονίας, αλλά και της Ελλάδος, που επισκέφθηκε ο Παύλος, γιατί ήταν προφανώς σπουδαία πόλη. Άλλωστε και ο παιχνιδιάρης και ιδιόρρυθμος συγγραφέας Λουκιανός, που ήλθε στη Βέροια γύρω στα μέσα του 2ου αιώνα μ.Χ., γράφει (μεταξύ των άλλων αλληγορικών και δίστημων) ότι η Βέροια ήταν «πόλις της Μακεδονίας μεγάλη και πολυάνθρωπος». Να επισημάνω και εδώ ότι ο χώρος τούτος, και μετά τη Ρωμαιοκρατία, είναι ένα από τα σπουδαιότερα κέντρα του Μακεδονικού Ελληνισμού, γιατί τόσο οι Πράξεις των Αποστόλων, όσο και ο Λουκιανός (όπως και άλλοι πολλοί συγγραφείς και πολυάριθμες επιγραφές και ευρήματα) διαλαλούν ότι τα ιστορικά τούτα εδάφη δεν έχασαν την ελληνικότητά τους, όταν οι πρόγονοι των όψιμων «ψευτοΜακεδόνων» των Σκοπίων δεν ήξεραν καν πως υπάρχουν τούτοι οι τόποι, γιατί ασχολούνταν με τα χωράφια και τα ζώα των πολλά χιλιόμετρα μακριά. Και από τότε στα έγκατα της μακεδονικής γης φώλιαζαν από αρκετά χρόνια τα θαυμαστά έργα τέχνης, που βρέθηκαν τελευταία στη Βεργίνα, στο Δίο, στην Πέλλα, στη Σίνδο, στο Δερβένι και σε τόσους άλλους χώρους της Μακεδονίας. Λυπούμαι, διότι φθάσαμε στο απαράδεκτο σημείο να μιλάμε συνεχώς για το υπαρκτό πρόβλημα, εξαιτίας ενός ανύπαρκτου θέματος, δηλαδή για το λεγόμενο «Μακεδονικό Ζήτημα»...

Στη Βέροια μαρτύρησε και η (από την Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου)

αγία Ιερουσαλήμ με τα παιδιά της Σεκένδο, Σεκένδικο και Κήγορο στα χρόνια του Ρωμαίου αυτοκράτορα Μάρκου Αυρηλίου Πρόβου (276-282 μ.Χ.), αυτή δε υπήρξε η πρώτη πολιούχος της, προς τιμή της οποίας υπήρχε κατάλληλη εκκλησία της, που καταστράφηκε από πυρκαϊά στα τελευταία χρόνια της Τουρκοκρατίας.

Στα χρόνια της Ρωμαιοκρατίας, γενικά, γνώρισε η Βέροια μεγάλη δόξα, αφού είχε δική της Βουλή και ποικιλώνυμες άλλες αρχές και άρχοντες, όπως μνημονεύεται σε επιγραφές, που βρέθηκαν στην πόλη, μεταξύ δε τούτων σπουδαίος είναι και ο «Γυμνασιαρχικός Νόμος», ο οποίος εντοπίστηκε στην περιοχή του οικοπέδου, όπου ανεγέρθηκαν τελευταία τα 3ο και 4ο Γυμνάσια-Λύκεια, κοντά δε σε τούτο αποκαλύφθηκαν και δύο «μακεδονικοί τάφοι», που είναι εγκαταλειμμένοι και δυσφημούν όλους μας (επίσημους και μη, αρμόδιους και όχι), αντί να αξιοποιηθούν, να είναι επισκέψιμοι και ωφέλιμοι για την ενημέρωση των ντόπιων και των ξένων...

Στη Βέροια (μετά το 27 π.Χ. μάλλον) είχε την έδρα του «Το Κοινόν των Μακεδόνων» (όπως μάθαμε από επιγραφές, οι οποίες αναφέρονται σε τούτο και στους άρχοντές του με άρθρο ή χωρίς άρθρο-άρθρα), το οποίο ήταν σπουδαίος θεσμός και αναβίωση των αρχαίων αμφικτυονιών όλης της Μακεδονίας, πλην των κατοίκων της Θεσσαλονίκης, της Αμφιπόλεως και της Άνω Μακεδονίας. Σκοπός του ήταν, κυρίως, η τέλεση πράξεων λατρείας για τους Ρωμαίους αυτοκράτορες. Στα πλαίσια των διαφόρων εκδηλώσεων του γινόντουσαν και αγώνες, που είχαν το ελληνικότατο όνομα «Ολύμπια» (αν και υπήρχε Ρωμαιοκρατία και τιμούσαν Ρωμαίοι και όχι Έλληνες αυτοκράτορες). Κοβόντουσαν και κυκλοφορούσαν νομίσματα, όπου μνημονεύεται (στα διασωθέντα) ότι είναι «των Βεροιέων». Μάλιστα, τον 3ο μ.Χ. αιώνα οι αγώνες αυτοί είναι γνωστοί ως αφιερωμένοι και στον Μ. Αλέξανδρο, ο οποίος τιμούσαν (συγχρόνως με τους Ρωμαίους αυτοκράτορες) και ως θεός, αν λάβουμε υπόψη ότι λέγονταν πια «Αλεξάνδρεια-Ολύμπια» κατά τα νομίσματα της εποχής. Ας το έχουν, λοιπόν, υπόψη των, και τούτο οι νεοφώτιστοι (με το ζόρι) — δήθεν — «Μακεδόνες» του «γλυκού νερού» και του αγνώστου παρελθόντος και μέλλοντος, του μικρού συνονθυλεύματος, του υποκατάστατου Κράτους, του μορφώματος λαών, φυλών, γλωσσών κ.τ.λ....

Τόση δε ήταν η αξία και η σημασία των εκδηλώσεων τούτων του «Κοινού των Μακεδόνων», ώστε ερχόταν συχνά και ο Ρωμαίος Αυτοκράτορας ταξιδεύοντας πολλές ημέρες από τη Ρώμη στη Βέροια και αντίθετα. Αρκεί να σημειωθεί ότι στις δυσκολίες της αποστάσεως προστίθενται και οι άστατες καιρικές συνθήκες, δεδομένου ότι οι αγώνες τούτοι γινόντουσαν το βροχερό μήνα Οκτώβριο. Η σημασία και η σπουδαιότητα της Βέροιας αποδεικνύεται και από τους τίτλους, που είχε τότε: «Η των Βεροιέων μητρόπολις και δις νεωκόρος» ή «Η σεμνοτάτη μητρόπολις της Μακεδονίας» ή «Η λαμπροτάτη μητρόπολις», όπως διαβάζουμε στις αφιερω-

ματικές επιγραφές, που διασώθηκαν. Από τους Ρωμαίους Αυτοκράτορες, οι οποίοι επισκέφθηκαν την πόλη μας, γνωρίζουμε συγκεκριμένα το Γορδιανό και το Φίλιππο τον Άραβα.

Στα Βυζαντινά χρόνια έγινε και η Βέροια τόπος επιδρομών πολλών βαρβαρικών φύλων, όπως των Γόθων, των Ούννων, των Βουλγάρων, των Γετών κ.ά. Ειδικά με την Ημαθία συνδέεται το σλαβικό φύλο των Δραγουβιτών. Ύστερα συνέβηκε η κατάληψή της από το Βούλγαρο βασιλιά Σαμουήλ και η απελευθέρωσή της από το Βασίλειο Βουλγαροκτόνο, οπότε ενισχύθηκαν πάλι τα τείχη της και αποτέλεσε την έδρα ιδιαίτερου θέματος, δηλαδή στρατιωτικής και πολιτικής διοικήσεως. Πρέπει να επισημανθεί το γεγονός ότι τόση ήταν η σημασία που έδινε η κεντρική διοίκηση στο θέμα της Βέροιας, ώστε συναντάμε ως διοικητές του ακόμα και δούκες, όπως τον Κομνηνό Κωνσταντίνο, πλησιέστατο συγγενή του Βυζαντινού Αυτοκράτορα. Εξάλλου, η εγκατάσταση αξιόλογων αξιωματούχων και ιδιοκτητών γης («ζευγηλατείων») στην πόλη, όπως και το γεγονός ότι η Βέροια (και η περιοχή της) αποτέλεσε τον τόπο, όπου παρουσιάστηκε αξιόλογη θρησκευτική δραστηριότητα, είχε ως συνέπεια να γεμίσει η πόλη από σημαντικές εκκλησίες και μοναστήρια (μερικά δε χριστιανικά καθιδρύματα και μνημεία σώζονται και σήμερα) και γι' αυτό ονομάστηκε «Μικρά Ιερουσαλήμ» και θεωρήθηκε ως τόπος εξορίας σημαντικών προσωπικοτήτων ή χώρος εγκαταστάσεως υπολειμμάτων διαφόρων εχθρικών φύλων, επιδρομικών μετά την ήττα τους από το στρατό των Βυζαντινών. Συγκεκριμένα εγκαταστάθηκαν πολεμοχαρείς Κομάνοι έξω από την πόλη, στην περιοχή του σημερινού Κομνηνίου, που γι' αυτό λεγόταν Κουμανίτς μέχρι τελευταία Βέβαια, πρόκειται για ειρηνική επίκριση με την έγκριση των Βυζαντινών, αν όχι και με τη δική τους υπόδειξη ή και φροντίδα. Ακόμα στα τελευταία χρόνια (χάρη σε καινούριες ιστορικές μελέτες ξένων και ντόπιων μελετητών) μάθαμε ότι και ο Κωνσταντίνος Μελικ, γιος του εκχριστιανισμένου Σελτζούκου Ιζζεδδίν Καϊκαούς, απέκτησε μεγάλες εκτάσεις στην περιοχή της σημερινής Μελίκης, η οποία πήρε το όνομά της από το δικό του επίθετο. Τέλος, δεν έχουμε συγκεκριμένα στοιχεία για τη σημερινή Αλεξάνδρεια. Όμως η παλιά ονομασία της «Γιδά-άς» και η ονομασία της περιοχής, ως «Ρουμλούκι», φανερώνουν, πιθανό, κάποια σχέση με το ιερό ζώο των Μακεδόνων τη γίδα και την ελληνικότητα των κατοίκων, αντίστοιχα, όπως και η παράδοση για το «κατσούλι».

Η Φραγκοκρατία δεν άφησε μνημεία στη Βέροια, τόσο σε επιγραφές, όσο και σε κτίρια, γιατί φαίνεται πως η έχθρα και οι κακές αναμνήσεις των Βυζαντινών και Ορθοδόξων εξαφάνισαν όσα είχαν διασωθεί μετά την κατάλυσή της. Όμως η Βέροια αναφέρεται ρητά, τόσο στα Πρακτικά διανομής των κατακτηθεισών (απ' αυτούς τους — δήθεν — αγνούς Σταυροφόρους) χωρών της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, όσο και στα Χρονικά των Φράγκων και των Βυζαντινών συγγραφέων, στα πλαίσια του κράτους

των Φράγκων της Θεσσαλονίκης, γι' αυτό και με ευκολία ο Φράγκος επίσκοπος της Βέροιας Γουαρίνος προήχθη σε αρχιερέα του Φραγκικού κράτους της. Ύστερα την απελευθέρωσαν οι Βυζαντινοί άρχοντες του λεγόμενου «Δεσποτάτου της Ηπείρου» και στη συνέχεια περιήλθε στη δικαιοδοσία του Κράτους της Νικαίας και, τέλος, της αναβιώσασας Βυζαντινής Αυτοκρατορίας της Κωνσταντινουπόλεως.

Από τα σπουδαιότερα γεγονότα, τα οποία συνέβησαν στην περιοχή μας εκείνα τα χρόνια, είναι και η νίκη των Βυζαντινών το 1309 έξω από τη Βέροια κατά των σιφών της Καταλανικής-Καταλωνικής Εταιρείας (ή καλύτερα Συμμορίας), των φοβερών και αιμοβόρων-πλιατσικολόγων Καταλάνων-Καταλανών, χάρη στη γενναιότητα και στην ικανότητα του Βυζαντινού στρατηγού Χανδρινού. Πρέπει να σημειώσω ότι η μάστιγα αυτή καταταλάνισε τη Μακεδονία, όπως και τη Θράκη, τη Θεσσαλία και όλη σχεδόν την Ελλάδα, δεν είναι δε ανάξιο λόγου το δεδομένο ότι οι Καταλανοί εγκατέστησαν το Κράτος τους ακόμα και στην Αθήνα, την οποία κατείχαν για πολλά χρόνια.

Πολύ σημαντικό γεγονός υπήρξε επίσης και η προαγωγή της Επισκοπής της Βέροιας σε Μητρόπολη, γιατί ήταν η πρώτη φορά που η πόλη και η περιοχή της αποσυνδέθηκαν από τη Θεσσαλονίκη, από θρησκευτική-εκκλησιαστική άποψη, μετά πολλούς αιώνες εξαρτήσεως και υπαγωγής της σ' αυτήν. Τούτο έγινε στα τέλη του 13ου ή στις αρχές του 14ου αιώνα και οφειλόταν στη σημαντική θέση της Βέροιας και της περιοχής της στη Χριστιανική, Ορθόδοξη κίνηση. Γνωρίζουμε, βέβαια, ότι εδώ παρουσιάστηκε έξαρση του μοναχισμού και ιδιαίτερα του ησυχαστικού κινήματος, της κινήσεως των Ησυχαστών, αφού στη Βέροια και στη «Σκήτη της Βέροιας» (όπου σήμερα σώζεται το μοναστήρι του Τιμίου Προδρόμου, πέρα από τον Αλιάκμονα) έζησε ο μεγάλος αρχηγός τους, ο Γρηγόριος Παλαμάς, που έμεινε 5 (ή και δέκα) χρόνια στην περιοχή μας, όπως γράφουν οι ιστορικοί Νικηφόρος Γρηγοράς και Ιωάννης Καντακουζηνός (για τον οποίο θα ξαναμιλήσουμε σε λίγο). Ως απώτατο χρονικό δεδομένο για την προαγωγή της Επισκοπής της Βέροιας σε Μητρόπολη πρέπει να θεωρηθεί το έτος 1315, οπότε έγιναν τα εγκαίνια των περίφημων τοιχογραφιών της εκκλησίας της «Αναστάσεως του Σωτήρος ημών Χριστού», αν λάβουμε υπόψη όσα γράφονται στη σχετική ενεπίγραφη αναφορά του γεγονότος, όπου μνημονεύεται πως τη δαπάνη ανέλαβε κάποιος ξένος, που είχε το επίθετο Ψαλιδάς, ότι ζωγράφος ήταν ο περίφημος Γεώργιος Καλλιέργης από τη Θεσσαλονίκη και πως στα εγκαίνια ήσαν παρόντες ο Βυζαντινός Αυτοκράτορας Ανδρόνικος Β', ο Παλαιολόγος (ο και ως Κομνηνός αναφερόμενος) και ο Οικουμενικός Πατριάρχης της Κωνσταντινουπόλεως Νήφων ο Α', ο οποίος, μάλιστα, ήταν Βεροιώτης, όπως ξέρουμε με βεβαιότητα. Πού να φαντάζονταν όλοι τούτοι ότι ο ιστορικός και ιερός τόπος θα κατέληγε να είναι χώρος, όπου θα υπήρχαν (μπροστά του) πολλοί κάδοι

για σκουπίδια, πως θα χρησιμοποιούνταν ακόμη και για το παιχνίδι του ποδοσφαίρου των μικρών, όταν δεν υπάρχουν φύλακες, προς έκπληξη των επισκεπτών (κυρίως αλλοδαπών), οι οποίοι γνωρίζουν την αξία του μνημείου, γιατί το τονίζουν οι κατατοπιστικοί (ξενόγλωσσοι) οδηγοί των, που κουβαλούν, πάντοτε μαζί των, ερχόμενοι από τις χώρες των, χάρη και στην ειδική μονογραφία, που αφιέρωσε στο ζωγράφο και στην εκκλησία του Χριστού ο (συχωρεμένος πια) καθηγητής της βυζαντινής Αρχαιολογίας Στυλιανός Πελεκανίδης. Αν, μάλιστα, θελήσει να επισκεφθεί κανείς την εκκλησία τούτη το απόγευμα προς το βράδυ, θα μείνει έκπληκτος, διότι ο Δήμος της Βέροιας αυτή την οδό (Κοντογεωργάκη), όπου υπάρχει ο ναός, διάλεξε, για να κάμει τον πρώτο πεζόδρομο, προκειμένου να «εξυπηρετείται» η περιοχή, ως τόπος λειτουργίας μικρών αναψυκτηρίων και ποικιλώνυμων καταστημάτων, όπου τα θορυβούνται νιάτα (ντυμένα με τα αμερικάνικα ρούχα, στα σημεία βέβαια που καλύπτουν το σώμα των) αμπελοφιλοσοφούν και πίνουν, «βυζαντινολογούνται», αλλά βέβαια όχι για την αξία των εικονογραφιών, τις οποίες αγνοούν, συμπορευόμενα (στη μοναδική άλλωστε περίπτωση) με την αδιάφορη και απαράδεκτη συμπεριφορά των μεγάλων, της καταναλωτικής κοινωνίας, της επιδειξιμανίας και της ψευτοκουλτούρας, της άσφαιρης φλυαρίας και του μονόδρομου των υλικών απολαύσεων...

Θέλετε και άλλο παράδειγμα-μνημόσυνο για το ιστορικό-πολιτιστικό περιβάλλον της Βέροιας;

Πού είναι η περίφημη εκκλησία του Αγίου Νικολάου της περιοχής της μητροπόλεως, την οποία έκτισε ο παππούς (από τη μεριά της μητέρας του) του γνωστού και σπουδαίου ιστορικού-χρονογράφου του Βυζαντίου Γεωργίου Σφραντζή (Φραντζή), ο οποίος κατεδαφίστηκε πριν 100 χρόνια περίπου, για να κτισθεί το Γυμνάσιο της Βέροιας (στην οδό Μητροπόλεως, όπου διασταυρώνεται τούτη με την οδό Αγίου Δημητρίου) και τώρα υπάρχει ένα μικρό κουβούκλιο; Πρόκειται για το κτίσμα, το οποίο έγινε περιβόητο μετά τις έντονες ιδιοκτησιακές και δικαστικές διαφορές, που προέκυψαν μεταξύ του Δήμου της Βέροιας (ο οποίος ήθελε να το χρησιμοποιήσει ως δημαρχείο) και της μητροπόλεως της Βεροίας-Ναούσης, στα κτίσματα του οποίου πλανώνται οι αναμνήσεις τόσων και τόσων μαθητών και μαθητριών, που φοίτησαν σε τούτο, είτε στο 1ο Δημοτικό σχολείο, είτε στο (μοναδικό, τότε, μεικτό) Γυμνάσιο παλιού τύπου. Πού είναι, ακόμα, η εκκλησία του Αγίου Κωνσταντίνου και της Ελένης στην αρχή της οδού Βικέλα, όπου τώρα υπάρχει, επίσης ένα εκκλησάκι-κουβούκλιο, η εκκλησία της Αγίας Φωτεινής («Φωτίδας») στη διασταύρωση σχεδόν της οδού Ελιάς και Ε. Βενιζέλου-Μητροπόλεως με τις αξιόλογες εικόνες κ.τ.λ. ή η παλιά εκκλησία της αγίας Βαρβάρας κοντά στα υπεραστικά Κ.Τ.Ε.Λ., ενώ τώρα υπάρχει μια μικρή, νέα εκκλησία, ή πού είναι η κατεδαφισθείσα εκκλησία (και υπαίθριο μουσείο) της Κάτω Κυριώτισσας των Αγίων Αναργύρων, που

έγινε... πολυκατοικία, τα τελευταία 10 χρόνια;

Όλα έπεσαν θύματα της εποχής μας, των «αναγκών» διανοίξεως νέων δρόμων, ανεγέρσεως άλλων οικοδομών κ.λ.π.

Αφήνω όμως το θρήνο για όλα αυτά τα μνημεία της θρησκείας και της ιστορίας της πόλεως και θα ασχοληθώ (και από το βήμα τούτο) με την απαράδεκτη συμπεριφορά, την εγκληματική αδιαφορία όλων μας, επίσημων και άσημων, για ένα άλλο μοναδικό μνημείο. Εννοώ την «Γαλιά Μητρόπολη» της Βέροιας, που υπάρχει ανάμεσα στην Κεντρική οδό (την πρ. Βασιλέως Κωνσταντίνου) και στην οδό Αντωνίου Καμάρα. Είναι μια αξιόλογη βασιλική εκκλησία του 12ου αιώνα. Αν μπορούμε από την πόρτα, που υπάρχει στην οδό Κεντρική (από την οποία μπαίναμε, άλλωστε, σχεδόν καθημερινά άλλοτε, για να παρακολουθήσουμε τις εκδηλώσεις των Προσκόπων και των Κατηχητικών, ή της «Χριστιανικής Ενώσεως», συστεγάζονταν εκεί για πολλά χρόνια), θα συναντήσουμε πρώτα-πρώτα μια τοιχογραφία ενός αγίου, που μας είναι γνωστός, πολύ γνωστός, μια και είναι ο όσιος Αντώνιος ο νέος, «ο Βεροιώτης», όπως γράφεται, εξάλλου, στα πλάγια, στην εικόνα του-απεικόνισή του. Είναι θυμωμένος και πολύ απογοητευμένος μαζί μας, γιατί τον εγκαταλείψαμε μονάχο του, χωρίς πράξεις λατρείας και θυμίαμα, εδώ και πολλά χρόνια, ενώ τον αγνοούσαμε για πολλά χρόνια, οπότε δεν έβλεπε όμως με τα μάτια του την κατάντια μας, στα χρόνια της Τουρκοκρατίας, γιατί ήταν σουβατισμένη και τούτη η μεριά της εκκλησίας από τους Τούρκους, διότι δεν ήθελαν να φαίνονται οι ζωγραφιές των αγίων των «απίστων», όταν έμπαιναν στο κτίσμα, το οποίο μετέτρεψαν απ' την αρχή σε τζαμί προς τιμή του Σουλτάνου των, ο οποίος κατέλαβε τη Βέροια, (γι' αυτό το έλεγαν «Ουνκιάρ» ή «Χουνικιάρ» τζαμί, αυτοκρατορικό). Η μετατροπή αυτή από εκκλησία των Χριστιανών και μάλιστα μητρόπολη αφιερωμένη στους αποστόλους Παύλο και Πέτρο, σε μουσουλμανικό τόπο λατρείας, έγινε μετά τα δραματικά γεγονότα, τα οποία ξετυλίχτηκαν μέσα σε τούτη και έξω από αυτό το ιερό μνημείο της Ορθοδοξίας και του Ελληνισμού σε μια από τις αλώσεις της Βέροιας από τους Τούρκους. Και λέγω σε μια από τις αλώσεις, γιατί είναι γνωστό (και το ξεκαθάρισα με ειδική ομιλία μου, στο «Μορφωτικό κέντρο» της Βέροιας, στις 18.3.1964) ότι και η Βέροια γνώρισε περισσότερες (της μιας) αλώσεις, ανακαταλήψεις και καταλήψεις, όπως συνέβηκε και με τις άλλες πόλεις της Μακεδονίας (π.χ. με τη Θεσσαλονίκη, με τις Σέρρες κ.τ.λ.) στις τελευταίες δεκαετίες του 14ου και στις πρώτες του 15ου αιώνα. Οι Τούρκοι ταλαιπωρήθηκαν εξαιτίας της σθεναρής αντιστάσεως των Βεροιωτών, που αγωνίζονταν με την πνευματική καταθοδήγηση του εθνομάρτυρα και οσιομάρτυρα μητροπολίτη των, τον οποίο κρέμασαν οι Τούρκοι στο παρακείμενο πλατάνι. Η παράδοση διέσωσε μεν το γεγονός τούτο, όχι όμως το (πραγματικό) όνομά του. Έτσι, πλάστηκε ένα άλλο, που άρμοζε στην περίπτωση: Μιλούσε για κάποιον Καλλίνικο (καλόν στη νίκη) ή Καλλίμαχο

(καλόν στη μάχη) μητροπολίτη, χωρίς να αποκλείεται (αν δεν είναι βέβαιο) ότι η ονομασία αυτή είναι μία πρωτοβουλία διεξόδου (στο κενό που υπήρχε) του μητροπολίτη, που έτυχε να είναι ο τελευταίος της Τουρκοκρατίας και ο πρώτος μετά το «Ελληνικό», την απελευθέρωση της πόλεως (στις 16.10.1912), δηλαδή του γνωστού εκκλησιαστικού συγγραφέα Καλλινίκου Δεληκάνη. Όμως το αωστό όνομά του ήταν Αρσένιος, όπως είχα επισημάνει μετά τη δημοσίευση του πρώτου τόμου των καταλοίπων του Ν. Βέη για τα χειρόγραφα των Μετεώρων, γιατί σε κώδικα της μονής Μεταμορφώσεως σώθηκε (βιογραφική) ακολουθία προς τιμή τούτου, που συνέθεσε μεταγενέστερος μητροπολίτης, διάδοχος στο θρόνο του. Είχα την τύχη να αποκτήσω σλάιτς-φωτογραφίες του κειμένου (χάρη στην ευγενική εξυπηρέτηση του καθηγητή της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου της Φιλαδέλφειας της Αμερικής G. Krodel), το οποίο και δημοσίευσα (με αναλυτική εισαγωγή, σχόλια, εικόνες, ευρετήρια κ.τ.λ.) εγκαινιάζοντας τη σειρά των εκδόσεων της μητροπόλεώς μας (1971), με πρόλογο του μητροπολίτη.

Για να επανέλθουμε στην αξία της εκκλησίας τούτης και συγκεκριμένα των τοιχογραφιών, που αποκαλύφθηκαν τελευταία κάτω από τους σουβάδες της Τουρκοκρατίας, σημειώνω πως πριν λίγα χρόνια (σ' ένα πανελλήνιο συνέδριο ιστορικών απ' όλη την Ελλάδα) η καθηγήτρια της Φιλοσοφικής Σχολής του Ρεθύμνου, του Πανεπιστημίου της Κρήτης, Χρύσα Μαλτέζου, γνωστή Βυζαντινολόγος και μάλιστα Διευθύντρια του Κέντρου Βυζαντινών Σπουδών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών της Αθήνας, με ερώτησε πώς δεχόμαστε οι Βεροιώτες (με ιδιαίτερη επίκριση και επιτίμησή μου, ως ιστορικού της πόλεως) να βρίσκεται σε τέτοια κατάσταση και να μη αξιοποιείται ένα μνημείο τόσης μεγάλης σημασίας, με μοναδικές τοιχογραφίες τεσσάρων αιώνων, όταν είναι γνωστό πως είναι τούτες πολύ σημαντικές, μερικές μάλιστα με μοναδικές απεικονίσεις παραστάσεων λατρείας και σκευών, που αγνοούσαμε μέχρι τώρα, δηλαδή πρωτοφάνερες; Τι να της έλεγα; ότι οι συντοπίτες μου αγνοούν ή αδιαφορούν και για τούτο το μνημείο, αφού δε συνδυάζεται με την προσωπική και οικογενειακή καλοπέρασή τους, με την αποθησαύριση, την επίδειξη κ.τ.λ.; Πού να έβλεπε από κοντά τα εγκαταλειμμένα κτίσματα γύρω-γύρω, τα σκουπίδια, τα ντενεκεδένια παραπήγματα-υπόστεγα και όλα όσα κάνουν μη επισκέψιμο το χώρο και υπόδειγμα προς... αποφυγή για το Κράτος μας και τους πολίτες του... Και όμως, πρόκειται για μνημείο, του οποίου οι τοιχογραφίες έχουν τόση αξία για τη βυζαντινή Τέχνη (και όχι για τούτη μονάχα), όση έχουν τα ευρήματα της Βεργίνας για την αρχαία τέχνη. Ας ελπίσουμε ότι η δημοσίευση της ειδικής μονογραφίας του (άλλοτε εφόρου των Βυζαντινών αρχαιοτήτων της ευρύτατης περιοχής μας) Ευθυμίου Τσιγαρίδα (και ήδη πανεπιστημιακού καθηγητή) για τις τοιχογραφίες και για το μνημείο, θα δώσουν την ευκαιρία και τη δυνατότητα στους ειδικούς να χρησιμοποιούν

τις όποιες (μοναδικές, συχνά) πληροφορίες κρύβουν οι απεικονίσεις τόσων χρόνων, για το καλό της επιστήμης, της χώρας και της πόλεως, γιατί σήμερα δεν είναι τούτες προσιτές, παρά μονάχα σε φωτογραφίες, σλάιτς και στα συνοπτικά κείμενα-αναφορές που πρέπει να αναζητήσει ο μελετητής από τον προαναφερθέντα ή από την υπηρεσία, όπως συνέβη και με την κ. Μαλτέζου, η οποία παρακολούθησε ομιλία του με προβολή σλάιτς και κατενόησε ότι πρόκειται για εξαιρετικά σπουδαίο μνημείο της Βυζαντινής Τέχνης. Να προσθέσω και της Βυζαντινής Ιστορίας και των πρώτων χρόνων της Τουρκοκρατίας, διότι η παράδοση ανέφερε και δύο άλλα πρόσωπα σχετικά με τα γεγονότα, τα οποία συνέβησαν σε μια από τις αλώσεις της Βέροιας. Βέβαια, εννοώ τον προδότη Χαριτόπουλο (σύμφωνα με τα ιστορικά αρχεία του τουρκικού ιεροδικείου της πόλεώς μας, που δημοσίευσε μερικά η Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών με την επιμέλεια του ιστοριοδίφη και ιστορικού Γιάννη Βασδραβέλλη), που η παράδοση ανέφερε με το παρατσούκλι «Χατζη-κατ-βίας». Το τρίτο πρόσωπο (που προκαλεί θαυμασμό, σε αντίθεση με την αηδία, που φέρνει και η σκέψη μονάχα του προδότη, Ξυλοκόπου της πόλεως) είναι η Βιργινία-Βεργίνα, η μητέρα-αρχόντισσα, η οποία προτίμησε να ρίξει το παιδί της και να πέσει και η ίδια στον γκρεμό προς τη μεριά της Μπαρμπούτας από τον πύργο της, παρά να καταλήξει στα χέρια των Τούρκων. Αν, τώρα, σημειώσετε ότι η παράδοση συνέδεσε τον πύργο τούτο-παλάτι της με λαγούμια (υπόγειους δρόμους), που οδηγούσαν, τελικά, στο παλάτι, που υπήρχε-υπάρχει στα Παλατίτσια, στην περιοχή της Βεργίνας και λάβετε υπόψη πως τα χωριά Μπάρμπες-Κούτλες μετονομάστηκαν για τούτο στις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα σε Βεργίνα, όπου κτίσθηκε ο οικισμός των Ελλήνων Προσφύγων του Πόντου, τότε θα διαπιστώσετε εντυπωσιασμένοι (όσο και εγώ) ότι η αρχαία ιστορία του χώρου της σημερινής Βεργίνας συνδέεται και με την παράδοση των τελευταίων χρόνων της Βυζαντινής εποχής και της αρχής της Τουρκοκρατίας μέσω της Βεργίνας-Βιργινίας. Και όλα αυτά συμπλέκονται και με την «Παλιά Μητρόπολη» της Βέροιας, όπως (σημειώνω για πρώτη φορά σήμερα από το βήμα αυτό) σχετίζεται και το παλιό όνομα του χωριού της περιοχής της Βεργίνας, δηλαδή το ένα, το «Μπάρμπες», με την ονομασία που έχει ο Τριπόταμος (ποταμός που διασχίζει τη Βέροια) στο σημείο που έπεσε η Βεργίνα-Βιργινία, δηλαδή με την «Μπαρμπούτα». Είναι φανερό και πολύ πιθανή η κοινή ετυμολογική προέλευσή των, ή, ενδεχόμενα, η δανειοδότηση του ονόματος από το τοπωνύμιο στον ποταμό ή και αντίθετα. Όπως φίνεται να είναι συγγενικά (από ετυμολογική άποψη) και τα ονόματα του βουνού Βέρ-μιο και της πόλεως Βέρ-οια, όπως ανακοινώνω (για πρώτη φορά επίσης) τώρα δημόσια, ενώ το έχω επισημάνει εδώ και αρκετά χρόνια (εντοπισμό, που έκαναν, και άλλοι, όπως διαπίστωσα σε συνομιλίες μας μεταγενέστερες κ.τ.λ.). Αν, λοιπόν, αναστηλώναμε και τον «πύργο της Βεργίνας-Βιργινίας»,

(εγκαταλειμμένα υπολείμματα του οποίου σώζονται πίσω από το δικαστικό μέγαρο και πίσω και πλάγια από τη λέσχη αξιωματικών της Βέροιας) και αποκαθιστούσαμε την περιοχή της «Παλιάς Μητροπόλεως», θα είχαμε τη σύνθεση ολόκληρης της ιστορίας της πόλεως, στο διάβα πολλών αιώνων...

Θα πρέπει να απαντήσω και σ' ένα ερώτημα, το οποίο μου υποβάλλεται συχνά: Γιατί δεν υπάρχει μια περιεκτική μονογραφία για τις εκκλησίες της Βέροιας ή και της Ημαθίας, όπως συμβαίνει με τις εκκλησίες της Καστοριάς, της Θεσσαλονίκης κ.τ.λ. ή τις εκκλησίες άλλων περιοχών. Υπάρχει μονάχα συγκέντρωση-κωδικοποίηση των γνωστών ιστορικών πληροφοριών για τη βυζαντινή εποχή, δηλαδή για τις εκκλησίες της πόλεώς μας (στο δεύτερο τόμο της Ιστορίας μου κυρίως, αλλά και στις μεταγενέστερες μελέτες μερικών Βυζαντινολόγων, όπως του Θ. Παπαζώτου, του Μ. Μιχαηλίδη, του Ευ. Τσιγαρίδα, του Σ. Κίσσα κ.α., πέρα της μονογραφίας του Σ. Πελεκανίδη, που αναφέραμε). Όπως ήταν επόμενο, το ίδιο ερώτημα έχω απευθύνει και εγώ στο γνωστό σας καθηγητή της Πολυτεχνικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου της Θεσσαλονίκης, στον κ. Νικόλαο Μουτσόπουλο. Τον ερώτησα, γιατί δε μας χαρίζει έναν τόμο, όπως έκανε για την Καστοριά ή για τις εκκλησίες της Πέλλας και της Φλώρινας; Και η έκπληξή μου έγινε δική του έκπληξη και ύστερα πάλι δική μου, γιατί η απάντησή του ήταν αφοπλιστική και απογοητευτική για εμάς: «Μα κανένας φορέας της Βέροιας, δηλαδή ο Δήμος κ.ά., δεν ενδιαφέρονται για κάτι τέτοιο. Αρκεί να σας πω πως δεν έλαβα ένα ευχαριστήριο από τη Βέροια για τις μελέτες μου για το αρχοντικό του «Σιορ Μανωλάκη» κ.ά. και ιδιαίτερα για την πολυσέλιδη μονογραφία μου για τη «Λαϊκή αρχιτεκτονική της Βέροιας», ούτε βέβαια και το Τεχνικό Επιμελητήριο της Ελλάδος, που ανέλαβε τη μεγάλη δαπάνη της εκδόσεως και αν όλα τα αντίτυπα του βιβλίου έχουν εξαντληθεί πριν πολλά χρόνια, οφείλεται τούτο στο γεγονός ότι αγοράστηκαν αμέσως από Έλληνες άλλων περιοχών και από ξένους».

Τι να του απαντήσω, όταν η Βέροια είναι η μόνη πόλη, η οποία δεν έχει ένα επισκέψιμο (από ξένους) μνημείο-αρχοντικό της, όταν δε λειτουργεί μουσείο λαϊκής τέχνης και το αρχοντικό της «Σαράφογλου» μένει αναξιοποίητο, για να μην αναφερθούμε στο «Μπικελάδικο» σπίτι (των Βικέλα) ή της «Ρακτιβανούδας», (της οικογένειας των Ρακτιβάν), που έμειναν μονάχα σε φωτογραφίες; Πού είναι η γραφικότητα των συνοικιών και των σπιτιών, πού οι πλατείες και οι λεωφόροι;

Τι να του πω, όταν χρειάστηκε να ενδιαφερθούν οι Βεροιώτες της Αθήνας, για να αποκτήσει το άγαλμά του ο Βικέλας, το ίδιο και ο Κ. Ρακτιβάν ή η ιδιωτική πρωτοβουλία (του Πολυζωΐδη), για να τιμηθεί ο Ιω. Κωττούνιος, ενώ μένουν χωρίς μνημείο πολλοί άλλοι αξιόλογοι Βεροιώτες, όπως ο πατριάρχης της Αλεξάνδρειας Μητροφάνης Κριτόπουλος, οι Οικουμενικοί Πατριάρχες Νήφων Α' και Κύριλλος Κονταρής, που ήσαν Βεροιώτες, για να θυμηθώ λίγους από τους πολλούς. Η Βέροια παραείναι

αγνώμων πόλη για τα άξια παιδιά της και πόλη ανοχύρωτη για τους ευ-
πρόσδεκτους ξένους, οι οποίοι προοδεύουν!!

Γι' αυτό ίσως δακρύζει στη μοναξιά του ο συμπολίτης μας άγιος Αν-
τώνιος στην τοιχογραφία του, του 13ου αιώνα, της «Παλιάς Μητροπό-
λεως»...

Ας επανέλθουμε, πάλι, στα Βυζαντινά χρόνια.

Η Βέροια γνώρισε και δεύτερη Βουλγαροκρατία από το βασιλιά των
Ιωαννίτη, τον επονομασθέντα Σκυλογιάννη (στα χρόνια της Φραγκοκρατίας
και συγκεκριμένα το 1206 και μετά), από τη Βέροια πέρασε και ο Άγιος
Αθανάσιος, πριν πάει στους Σταγούς και κτίσει το μοναστήρι της Μετα-
μορφώσεως. Δεν είναι συνεπώς άσχετο το γεγονός ότι βρέθηκε ύστερα
σε τούτο η ακολουθία του Αρσενίου, γιατί φαίνεται πως διατηρήθηκαν οι
σχέσεις της Βέροιας με τα Μετέωρα, όπως είχε σχέσεις η περιοχή μας
και με τη μοναχική κοινότητα του Αγίου Όρους, αφού είναι γνωστό ότι
υπήρξε μοναστήρι στον Άθωνα, που λεγόταν «Μονή του Βεροιώτου».
Συνδετικός κρίκος ήταν το Μοναστήρι του Προδρόμου και η «Σκήτη Βε-
ροίας», η οποία παρουσίαζε έντονη μοναστική ζωή. Αρκεί να σημειωθεί
πως το 1578, στα χρόνια της σκλαβιάς, ζούσαν εκεί 200 μοναχοί και ότι
και στη διάρκεια της Τουρκοκρατίας έζησαν στην περιοχή αυτή, μεταξύ
άλλων (εκτός από τους άγνωστους ασκητές), ο όσιος Διονύσιος ο νέος,
του Ολύμπου, ο όσιος Θεοφάνης, ο πολιούχος της Νάουσας, ο όσιος
Νικάνωρ, των Γρεβενών κ.ά. Ούτε είναι χωρίς σημασία το γεγονός ότι η
κάρα του Αγίου Κλήμη, της Αχρίδας, φυλάγεται στο μοναστήρι του Προ-
δρόμου, όπου η μοναστική ζωή άρχισε πολύ νωρίς, με πρώτη τη μονή
του Αγίου Λαζάρου, γύρω στον 9ο αιώνα σύμφωνα με την παράδοση.
Άλλωστε, στην περιοχή τούτη έζησε και ασκήτεψε και ο όσιος Αντώνιος
ο νέος, ο Βεροιώτης, νωρίτερα από τον 13ο αιώνα, όπως υποστήριξα σε
μελέτες μου (από το 1961 και ύστερα) αναιρώντας την κρατούσα άποψη
πως έζησε —δήθεν— στα χρόνια της Τουρκοκρατίας, κυρίως με την
πρώτη ειδική μονογραφία μου για τον πολιούχο της Βέροιας (1965), που
έγραψα με βάση τα ανέκδοτα αγιολογικά κείμενα, που βρήκα στη μονή
Φιλοθέου του Αγίου Όρους και ύστερα επιβεβαιώθηκε τούτο και με νέα
στοιχεία, που ανακοίνωσα σε ομιλία μου πριν δέκα χρόνια, η οποία δημο-
σιεύτηκε την ίδια χρονιά στο περιοδικό «Γρηγόριος Παλαμάς» (1982).

Η Βέροια έγινε η έδρα του Ιωάννη Καντακουζηνού, ύστερα Βυζαντινού
Αυτοκράτορα, μοναχού και ιστορικού, όταν προσπαθούσε να πάρει την
εξουσία, στη διάρκεια των εμφύλιων πολέμων μεταξύ των Β' και Γ' Αν-
δρονίκων των Παλαιολόγων και τόπος συγκρούσεων κατά τη διάρκεια του
αγώνα του κινήματος των Ζηλωτών, που προκάλεσε μεγάλη αναταραχή,
στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία, κυρίως στη Θεσσαλονίκη και στην πόλη
μας, όπως και το προαναφερμένο κίνημα των Ησυχαστών, που δεν είχε,

βεβαίως, κοινωνικό περιεχόμενο (όπως των Ζηλωτών), αλλά θρησκευτικό-εσχατολογικό.

Για να επικρατήσει δε ο Καντακουζηνός δε δίστασε να συγγενέψει και με τον αρχηγό των Τούρκων Ομούρ, του Αιδινίου και έτσι εμφανίστηκαν οι άγριοι πολεμιστές του τελευταίου στη Βέροια και στην περιοχή της. Άρα, πριν καταλάβουν την πόλη οι Τούρκοι ως κατακτητές, είχαν γνωρίσει την περιφέρειά της είτε ως υπολείμματα των Κουμάνων, είτε ως ιδιοκτήτες γης στη Μελίκη κ.ά., είτε ως «σύμμαχοι» των Βυζαντινών του Καντακουζηνού...

Η απαράδεκτη τούτη συμπεριφορά του Καντακουζηνού δεν εμπόδισε ύστερα τον κράλη (βασιλιά-αυτοκράτορα) των Σέρβων, το Στέφανο Ντούσαν-Δουσάν να καταλάβει τη Βέροια και να εναλλάσσονται στην κυριαρχία τους Σέρβοι και Βυζαντινοί.

Θεωρώ σκόπιμο να τονίσω (και με αυτή την ευκαιρία) ένα σπουδαίο επιχείρημα, το οποίο ανέπτυξα πρώτα, από το ίδιο βήμα, το Σεπτέμβριο του 1991 και αναφέρεται στα φληναφήματα των Σκοπιανών. Ενωώ το σημαντικό γεγονός πως αυτός, ο βασιλιάς των Σέρβων, σ' όλα τα διατάγματά του και όπου αλλού υπογράφει, χρησιμοποιούσε τον τίτλο του κράλη-βασιλιά των Σέρβων, των Γραικών, των Βουλγάρων και των Αρβανιτών ή της Σερβίας και της Ρωμανίας (δηλαδή της χώρας των Ρωμιών-Ελλήνων). Συνεπώς, διαχωρίζει σαφώς τους Έλληνες από τους Σέρβους και τη Σερβία από την Ελλάδα (δεχόμενος ότι πρόκειται για διαφορετικές χώρες και άλλους λαούς) και, βέβαια, δεν αναφέρει καν τους Μακεδόνες και τη Μακεδονία ξεχωριστά ή μαζί, πολύ δε περισσότερο για «Σλαβομακεδόνες», για τον απλούστατο λόγο ότι δεν υπήρξε τέτοιος λαός ιδιαίτερος και τέτοια ξεχωριστή χώρα, μετά τα αρχαία χρόνια. Οι θεωρητικοί των Σκοπίων αναγκάστηκαν να δεχθούν (όπως και οι εκπρόσωποι της πολιτείας των) πως ναι μεν, δεν είναι απ' ευθείας απόγονοι του Μ. Αλεξάνδρου και του Φιλίππου, ούτε των αρχαίων Μακεδόνων, αφού οι πρόγονοί των έφθασαν στη Βαλκανική πολλούς αιώνες ύστερα (τον 6ο αιώνα μετά τη γέννηση του Χριστού), αλλά υποστηρίζουν ότι βρήκαν τότε εξασθετισμένους τους κατοίκους της περιοχής της αρχαίας Μακεδονίας και έτσι επικράτησαν με επιμειξίες ή με πολέμους, με συνέπεια να είναι οι περισσότερο δικαιούμενοι να παρουσιάζονται ως απόγονοι των αρχαίων (ή μη) Μακεδόνων, παρακάμπτοντας το δεδομένο του ελληνικού πολιτισμού της περιοχής και τελευταία, και των ευρημάτων της Βεργίνας, που καταδεικνύουν πως ήσαν Έλληνες οι κάτοικοι και τούτης της περιοχής, αφού ελληνικές είναι όλες οι επιγραφές και τα ονόματα των ανθρώπων, τα οποία αναγράφουν, όπως ελληνικής τέχνης (άριστα και αντιπροσωπευτικά) έργα είναι και τα μοναδικά ευρήματα και οι εικονογραφήσεις. Αν υπήρχε και κόκκος αλήθειας στην όψιμη τρύπη θεωρία, θα έπρεπε ο Στέφανος Δουσάν, ο σπουδαιότερος εκπρόσωπος του σλαβικού Μεγαλοϊδεατισμού στα Βαλκάνια, να αναφέρει

οπωσδήποτε (στις διοικητικές πράξεις του), αυτόν τον περιβόητο (αν και ανύπαρκτο) λαό των Σλαβομακεδόνων, αλλά δε συμβαίνει τούτο, όπως δε μνημονεύεται και κατά την επακολουθούσα κυριαρχία των διαδόχων του και των μικρότερων τοπαρχών, οι οποίοι κυβέρνησαν περιοχές της ελληνικής Μακεδονίας, όπως συνέβη με το Σέρβο Χλάπενο, κάτοχο της Βέροιας και άλλων μερών. Να, λοιπόν, ένα άλλο σημαντικό επιχείρημα, τὸ ὁποῖο διαλύει τις φαντασιώσεις των Σκοπιανών. (Ολόκληρη δε η Εισήγησή μου στο Διεθνές Συνέδριο, το οποίο διοργάνωσε ο Δήμος της Βέροιας, 6-8.9.1991, με τον τίτλο «Η Μακεδονία στο πέρασμα των αιώνων», για το «Μακεδονικό ζήτημα άλλοτε και τώρα, μερικές επισημάνσεις», όπως ήταν ο τίτλος της ομιλίας μου, δημοσιεύτηκε στο περιοδικό «Ν. Εστία», τεύχος 1.553/15.3.1992, σελίδες 410-419, όπως και στο περιοδικό «Νιάουστα» (στον τόμο του 1991) και αυτοτελώς από το φωτοτυπείο της Βέροιας του Κ. Κάκαρη, Βέροια 1992, από το περιοδικό των Ελλήνων της Ελβετίας «Ρωμιουσύνη» στην Ελβετία, 1992, πρόκειται δε να συμπεριληφθεί και στα εκδοθησόμενα Πρακτικά του Συνεδρίου, όπου γίνεται και η αναλυτική ανάπτυξη του επιχειρήματος τούτου, όπως και αναίρεση των ψευδολογιών των Σκοπιανών, με βάση τα ατράνταχτα δεδομένα της ιστορίας, της γεωγραφίας, της γλωσσολογίας, της ανθρωπολογίας κ.τ.λ.).

Θα κλείσω την περιήγησή μου στον κόσμο του ιστορικού-πολιτιστικού περιβάλλοντος της Ημαθίας-Βεροίας με την αναφορά στα άλλα δύο κτίσματα, τα οποία φέρουν το όνομα Βέροια, όπως το προανήγγελα νωρίτερα:

Ο ένας γιος του Ιωάννη Καντακουζηνού — και συγκεκριμένα ο Μανουήλ — ήταν διοικητής της Βέροιας. Όταν η πόλη έπεσε στα χέρια των Σέρβων του Ντουσάν και των διαδόχων του, έφυγε στην Πελοπόννησο παίρνοντας μαζί του και πολλούς Βεροιώτες φίλους του, όπου και έγινε τοπάρχης. Τότε (δηλαδή στο δεύτερο μισό του 14ου αιώνα) πρέπει να μετονομάστηκε σε Βέροια ένας οικισμός, που είχε προηγουμένως διάφορα ονόματα (όπως «Οινούς») και βρίσκεται κοντά στη Σπάρτη της Λακωνίας (θέμα για το οποίο μίλησα διεξοδικά στο πρώτο Διεθνές Συνέδριο των Πελοποννησιακών Σπουδών, Σπάρτη 7-14 Σεπτεμβρίου 1975, με βάση τη σχετική βιβλιογραφία και το κείμενο της Ανακοινώσεώς μου δημοσιεύτηκε στα εκδοθέντα Πρακτικά του). Ας μη νομισθεί δε πως η άποψη αυτή είναι καινούρια και δημιουργήμα τοπικού, βεροιώτικου σοβινισμού, γιατί υποστηρίχθηκε (ασαφώς) από προγενέστερους μελετητές και μάλιστα καταγόμενους από την περιοχή εκείνη, της Πελοποννήσου. Να σημειώσω ότι εκεί το τοπωνύμιο αναφέρεται και στον πληθυντικό αριθμό του ουδέτερου γένους: («Τα Βέροια- Βέρροια»).

Για την ενότητα του αντικειμένου της έρευνας σημειώνω ότι, ενώ το τέταρτο τούτο πόλισμα πήρε το νέο όνομά του (Βέροια) στα τέλη της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, όταν ξεψυχούσε τούτη, μερικούς αιώνες ύστερα στη μακρινή Αμερική, τον 19ο αιώνα, γεννήθηκε και άλλη πόλη με

το όνομα Berea, στην περιοχή του Οχάιο, όπως λέγεται και τώρα, στους δε οδηγούς της και τις εγκυκλοπαίδειες δίδεται η εξήγηση ότι το όνομα τούτο δόθηκε προς τιμή της μακεδονικής (μας) Βέροιας και, ασφαλώς, και διότι κάποιοι Έλληνες, Μακεδόνες (και γιατί όχι και Βεροιώτες) θα ήσαν, ίσως, μεταξύ εκείνων, οι οποίοι οικοδόμησαν-κατοίκησαν πρώτοι την καινούρια πόλη.

Και θα ερωτήσετε (εντυπωσιασμένοι όσοι δεν ξέρατε ότι υπάρχουν πέντε πόλεις, που έφεραν αυτό το όνομα, τρεις δεν το έχουν και σήμερα) τι έκανε, άραγε, ο Δήμος της Βέροιας εδώ και τόσα χρόνια; Απλούστατα, αδιαφόρησε και αγνόησε τις άλλες, θυγατρικές πόλεις του, όπως και οι «εν υπνώσει» ή «εν ανυπαρξία» σύλλογοι της μητροπόλεως, μακεδονικής Βέροιας, η οποία παίρνει άριστα ως (μητέρα) μητριά των, νοοτροπία που επιδεικνύει, άλλωστε και απέναντι των άλλων παιδιών της, που την τίμησαν ή την τιμούν εδώ και σε χώρες του Εξωτερικού. Θα πείτε, γιατί δεν αδελφοποιήθηκε μαζί με τις θυγατέρες της, όταν, μάλιστα, έκαμε τούτο με άσχετες πόλεις της Βουλγαρίας και της Γαλλίας; Δεν είναι αφύσικη (αν όχι και προκλητικά παράλογη) μια τέτοια, απαράδεκτη νοοτροπία;

Και, ίσως, πείτε μερικοί από εσάς ότι σαν πολύ δεν παίζω το ρόλο του αυτόκλητου... εισαγγελέα (αφού υπήρξα 30 χρόνια δικηγόρος) και τι έκανα ο ίδιος, ώστε να νομιμοποιούμαι και να δικαιούμαι τώρα να κρίνω τους άλλους;

Από το 1952 (σε ηλικία 18 χρόνων) άρχισα να δημοσιογραφώ, μέχρι σήμερα, χωρίς να έχω εισπράξει δραχμή. Από το 1960 γράφω και εκδίδω ιστορικά βιβλία και μελέτες, (για τη Βέροια, την Ημαθία και τη Μακεδονία) των οποίων δεν ξέρω (ούτε εγώ), τον ακριβή αριθμό και το σύνολο των σελίδων των που πρέπει να ξεπερνούν τις 1500-2000, σελίδες. Αγwonίσθηκα ως Γ. Γραμματέας του Μορφωτικού Κέντρου, νωρίτερα του Τουριστικού Ομίλου και ύστερα του Δικηγορικού Συλλόγου (χωρίς να αναφερθώ στη θητεία μου ως βουλευτή 1974-1977), όπως και από άλλα μετερίζια. Κάπου κουράστηκα, γιατί οι δυνατότητες και το κουράγιο δεν είναι δοσμένα σε απεριόριστο βαθμό, όταν γύρω σου οι συνάνθρωποί σου «περί άλλα τυρβάζουν» και έτσι, δεν κατορθώνεις τελικά να ολοκληρώσεις (έστω και με τη συντροφιά «παρατηρητών»), όλα όσα είχες προγραμματίσει, μια και δεν είναι δυνατόν να εργάζεσαι συνεχώς, για 4 δεκαετίες, όντας σε εγρήγορση 16 ώρες κάθε ημέρα, μόνος ή σχεδόν μόνος, έχοντας την αναγνώριση μερικών και τη συμπαράσταση ελάχιστων. Δεν αρκεί, λοιπόν, ο Δονκιχωτισμός των πνευματικών και των κοινωφελών αγώνων, μιας πολύχρονης και πολύμοχθης πορείας, από κάθε άποψη, όταν και οι συντοπίτες σου επιβεβαιώνουν το χαρακτηρισμό του αρχαίου Αιγύπτιου, ο οποίος, μετά επίσκεψη στην Αθήνα, είπε ότι οι Έλληνες είναι — φέρονται ως παιδιά. Ναι, παιδιά, χωρίς πρόγραμμα, φωνασκούντες ως τζίτζικες, δείχνοντας μια υπερτροφία στα λόγια και μία, αντίθετη, ατροφία στις πράξεις.

ότι, όπως θα πρόσθετα, αφού μιλάμε για το περιβάλλον, δεν έχουμε μονάχα έλλειψη νερού (λειψυδρία), αλλά και έλλειψη αντρών-ανθρώπων (λειψανδρεία), που να είναι γενναίοι και ανδρείοι στους αγώνες για το κοινωνικό σύνολο (δηλαδή παρουσιάζεται και λειψανδρεία), αν θέλετε να παίξουμε με την εναλλαγή των γραμμάτων και την ετυμολογία των λέξεων, για να σταματήσουμε να παίζουμε με την απαράδεκτη κατάσταση, δηλαδή τη σημερινή ακαταστασία, που για να αλλάξει πρέπει να αρχίσουμε από την αλλαγή του εαυτού μας, μια και ο μεγαλύτερος, ο πραγματικός εχθρός μας είναι ο ίδιος ο εαυτός μας. Και — μιλώντας σε δασκάλους εκμεταλλεύομαι την ευκαιρία για να τονίσω ότι — μια αλλαγή δε μπορεί να έλθει, αν δεν κατορθώσουμε να ανυψώσουμε την καλλιέργεια του πνεύματός μας και αν δεν πετύχουμε και τη βελτίωση της ψυχής μας, αν κοντά στα δικαιώματα που διεκδικούμε συνεχώς για τον εαυτό μας, το «εγώ» μας, δεν προσθέσουμε και δεν αναλάβουμε να εκτελέσουμε και τις αντίστοιχες υποχρεώσεις μας απέναντι στο σύνολο, στο πολυποίκιλο και στην ευρεία έννοιά του περιβάλλον. Τότε θα εκλείψουν και οι μικροπολιτικές επιδιώξεις και η ρουσφετολογία, που κάνει τους πολιτικούς να κυνηγούν τους ψηφοφόρους πριν τις εκλογές και μετά τις εκλογές να ψάχνουν τους βουλευτές οι πολίτες, για να ανακαλύψουν ότι η (υποσχετική) επιταγή που τους δόθηκε ήταν χωρίς αντίκρουσμα. Και μη μου πείτε ότι φταίει για όλα η Τουρκοκρατία (για αυτή την ανυπόφορη κατάσταση αλληλοκυνηγίου), γιατί θα σας θυμίσω όσα προανέφερα και συνέβησαν πολλούς αιώνες νωρίτερα, εδώ στη Βέροια, μεταξύ των πολιτών της και του Δημητρίου Πολιορκητή και θα επικαλεσθώ τη μαρτυρία του άμοιρου (του ποταμού) Αξιού ή του Πλουτάρχου. Πάντοτε, εμείς τα αιώνια παιδιά, οι Έλληνες διαλέγουμε κάποιους «βαρβάρους», οι οποίοι — δήθεν — φταίνε πάντοτε και μονάχα τούτοι, κατά τη γνώμη μας, μια και είναι, βέβαια, «κάποια λύση», κατά τον Αλεξανδρινό ποιητή (Κ. Καβάφη), άσχετα εάν δεν εκλέγουμε (η συντριπτική πλειοψηφία) του τίμιους και άξιους, αλλά τους επιτήδειους, διότι μας υποσχέθηκαν «λαγούς μετά πετραχελίων» ή και χωρίς τέτοια. Και εάν δεχτούμε ότι φταίγουν οι πολιτικοί (και οι οποιοδήποτε ηγέτες) σ' όλη την περίοδο της θητείας των, ποιο άραγε έχουν την ευθύνη της εκλογής ή της επανεκλογής των, την ημέρα, έστω τη στιγμή της όποιας ψηφοφορίας; Γι' αυτό θα σημειώσω ότι στο ερώτημα, εάν πρώτα έγινε το αυγό ή η κότα, ή εάν ευθύνονται οι ηγέτες ή οι πολίτες, πιστεύω πως πρέπει να δοθεί η πιο πάνω απάντηση. Ότι, δηλαδή, εμείς έχουμε το δικαίωμα και την ευθύνη της εκλογής και εάν θέλουμε, πράγματι, σωστούς ηγήτορες, θα πρέπει ασφαλώς να γίνουμε πρώτα εμείς σωστοί ψηφοφόροι και ιδιαίτερα ολοκληρωμένοι πολίτες, ενεργοί, ενημερωμένοι, μελετηροί αναγνώστες πᾶλλων βιβλίων, περιοδικών και εφημερίδων, να κριτικάρουμε όχι ως «ξερωόλες», αλλά με ευθύνη, ηρεμία, αντικειμενικότητα, ευθυβουλία και παρρησία τους ηγέτες μας, χωρίς τυφλοφανατισμούς και άκρατους

κομματισμούς, απαιτούντες την αλήθεια, τις πράξεις του ήθους και όχι υποσχέσεις για παροχές και αντιπαροχές, χωρίς να τηρείται η αρχή της αξιοκρατίας, την οποία θυμούμαστε μονάχα και επικαλούμαστε, όταν δεν εμποδίζει και δε συγκρούεται με την ικανοποίηση των προσωπικών και οικογενειακών συμφερόντων μας (ακόμα και των ανήθικων) οπότε ποτίζουμε το δεντράκι μας, αδιαφορώντας αν ξεραθεί ή και καεί το γειτονικό δενδρί ή και ολόκληρο το δάσος!! Τελικά, στις πραγματικές δημοκρατίες δεν δικαιούνται οι πολίτες να παραπονούνται για την κακή ποιότητα των ηγετόρων των, εφόσον αυτοί υποχρεούνται και δικαιούνται να τους εκλέγουν. Τέλος πάντων, στον 20ο αιώνα ζούμε και πορευόμαστε, μάλιστα στο κατώφλι του 21ου, με πάμπολλες δυνατότητες ενημερώσεως και, συνεπώς, δε δικαιολογείται να μην αξιολογούμε ακριβοδίκαια την αξία, το χαρακτήρα και τις ικανότητες αυτών, που καλούμαστε να εκλέξουμε. Αλλιώς, θα αποτυχαίνουμε πάντοτε και η ευθύνη θα είναι (ολότελα ή κυρίως) δική μας, γιατί συμφωνώ πως ο κάθε λαός, επί τέλους, έχει την ηγεσία, που εκλέγει και, άρα αυτήν, η οποία του αξίζει...

Σας ευχαριστώ, γιατί με ακούσατε με προσοχή και μ' ενδιαφέρον.

